

Геополитические рефлексии, связанный с образом таинственной зоны между Украиной и Россией как “альтернативной реальности” перекликаются с событиями 2014 года на Донбассе. В романе синтезированы элементы детективного, приключенческого жанров и фантастики, в частности формулы “попаданца”, компьютерных игр.

Ключевые слова: массовая литература, фэнтези, затерянный мир, гендерная инверсия, компьютерные игры.

Summary

The article deals with the new novel by contemporary Ukrainian writer Vladislav Ivchenko “Chimeras of the Wild Field”, the adaptation of the popular fantasy formula “Lost World”. The work is constructed by means of gender inversion. Geopolitical reflection connected with the image of secret zone between Ukraine and Russia as “alternative reality” echos the Donbass events of 2014. The novel combines the elements of mystery, adventure and fantasy, especially the Time Slip, and computer games.

Keywords: popular fiction, fantasy, Lost World, gender inversion, computer games.

УДК 82–93“19/20”

Шулькова К. І.,

аспірантка,

Бердянський державний педагогічний університет

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Кінець ХХ – початок ХХІ століття – період модернізації всіх сфер культурного життя суспільства: інтелектуальної, соціальної, економічної та науково-технічної. Суттєві зміни відбулися і в літературному процесі: на зламі віків назріла необхідність оновлення проблемно-тематичного, сюжетного, композиційного та мовностильового оформлення твору. Сучасні художні тексти становлять літературний “fusion” (від англ. “змішування”, “злиття”), що полягає в поєднанні особливостей різних видів мистецтв, синтезі течій, традицій та мотивів або нашаруванні ознак одного жанру на інший. Культурні тенденції перехідного періоду потребують нових літературознавчих поглядів і підходів до вивчення, аналізу та інтерпретації творів сучасної дитячої літератури.

Дискусійною є проблема визначення дитячої літератури, її канону, місця в літературному процесі. Дитяча література – складне явище, оскільки вона “повинна відповідати усім вимогам, які висуваються до книги для дорослих, враховувати дитячий погляд на світ як допоміжну художню вимогу” (І. Н. Арзамасцева) [1, 5], покликана формувати художній смак і найголовніше – допомагати становленню особистості дитини, прищепленню цінностей, розумінню себе та оточуючих. Саме наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття відбувається трансформація моделі читання відповідно до вимог новітнього суспільства. Сучасна дитяча література розвивається в тісному взаємозв'язку з масмедіа та загальною культурою, має розгалужену систему жанрів – від традиційних формул до Інтернет-творів, порушує теми та проблеми, які повною мірою відображають сучасну дійсність. Отже, неоднозначність природи дитячої літератури перехідного періоду зумовила **актуальність** цієї статті.

Мета дослідження – окреслити головні тенденції розвитку дитячої літератури кінця ХХ – початку ХХІ століття. Передбачено розв’язання таких **завдань**: розмежувати поняття “дитяча література” та “література для дітей”; укласти типологію творів дитячої літератури; висвітлити специфіку та описати особливості дитячої літератури згаданого періоду.

Детальному і всебічному аналізу сучасної дитячої літератури присвячені праці таких зарубіжних дослідників: монографії С. Лелера “Дитяча література: історія читача від Езопа до Гаррі Поттера” (“Children’s literature: a reader’s history, from Aesop to Harry Potter”, 2008), Д. Фергюсона “Огляд дитячої літератури” (“Children’s Literature Review”, 2010), М. Хоуріхена “Деконструкція героя: літературна теорія и дитяча література” (“Deconstructing the hero: literary theory and children’s literature”, 1997); збірники статей за редакцією Д. Такер та Д. Веб “Вступ до дитячої літератури: від романтизму до постмодернізму” (“Introducing Children’s Literature: From Romanticism to Postmodernism”, 2002), П. Ганта “Вступ до дитячої літератури” (“An Introduction to Children’s Literature”, 1994). Проблеми дитячого читання висвітлюються вітчизняними науковцями: У. Баран “Специфіка комунікації у літературі для дітей та юнацтва (на матеріалі німецькомовної прози)” (2008), О. Папушею “Наратив дитячої літератури: специфіка художнього дискурсу” (2004), Н. Марченко “Видання для дітей в Україні 1917–1923 рр.: історіографія, джерела, типологія” (1998), Т. Качак і Л. Круль “Зарубіжна література для дітей” (2014), Е. Огар “Дитяча книга: проблеми видавничої підготовки” (2002), Л. Овдійчук “Дитяча література” (2008), Б. Салюк “Perpetuum mobile дитячої літератури: типологія традиційних образів дитини-бешкетника” (2013); у статтях – В. Кизиловой “Дитяча література: стан, проблеми, перспективи” (2009), “Повість для дівчаток” у літературі для дітей та юнацтва ІІ пол. ХХ – поч. ХХІ століття: специфіка моделювання образів” (2013), Л. Мацевко-Бекерської “Концепт читання як умова організації наративу в дитячій літературі” (2009), “Дитяча література як форма діалогу культур: герменевтичний аспект” (2011) та інших.

Незважаючи на тривалу історію існування дитячої літератури, у літературознавстві досі не існує єдиного погляду, який термін необхідно застосовувати: “дитяча література” або “література для дітей”. Англо-американські вчені не розмежовують ці два поняття, а використовують їх як синонімічні еквіваленти (англ. “children’s literature” та “literature for children”), французькі та польські – використовують лише термінологічне сполучення “література для дітей та юнацтва” (франц. “Littérature d’enfance et de jeunesse”, пол. “Literatura dla dzieci i młodzieży”), а німецькі – “дитяча та юнацька література” (“Kinder- und Jugendliteratur”).

Відповідно до “Он-лайн енциклопедії Британніка” [16], дитяча література “охоплює низку писемних творів: книжки визнаних класиків світової літератури, ілюстровані книги, короткі оповідання, казки, колискові, народні пісні та інші фольклорні жанри, які покликані розважати або повчати молодь” [16]. Англійська дослідниця К.-Л. Оберстейн наголошує, що “дитяча література – це категорія книжок, існування яких залежить від відносин з конкретною читацькою

аудиторією – дитячою. Підґрунтям визначення є її мета – встановити контакт з юними читачами та зацікавити їх” [18, 15]. В. Кизилова пропонує таку дефініцію: “це органічна складова загальної літератури зі всіма притаманними їй властивостями, при цьому орієнтованою на інтереси читача-дитини, має художню специфіку, адекватну дитячій психології” [8, 240]. Ю. Ковалів подає визначення, виходячи з цільового призначення творів, і тому він виокремлює поняття “література для дітей” – “художні, науково-популярні та публіцистичні твори, написані письменниками безпосередньо для молодшого читача різних вікових категорій, починаючи з дошкільнят” [10, 398].

У підручнику “Редакторська підготовка видань” С. Антонов тлумачить дитячу літературу як “термін, який підходить для характеристики всієї кількості видань для дітей” [13, 274]. Він наголошує, що поняття “література для дітей” є “більш широким та позначає і дитячу, і дорослу літературу, яка становить інтерес для дітей і зрозуміла для них” [13, 274].

Таким чином, у межах цієї статті під **дитячою літературою**, услід за Е. Огар, розуміємо специфічний різновид літератури з власним каноном, який складається із сукупності художніх творів, зорієнтованих на дитячу аудиторію, створених з урахуванням вікових, фізіологічних та психологічних особливостей реципієнтів, їх запитів і вподобань [12, 9]. До дитячої літератури зараховуємо також власну словесну творчість дітей. На нашу думку, дефініцію літератури для дітей необхідно розглядати в контексті видавничої та бібліотечної справи: це сукупність усієї друкованої продукції, що потрапляє в коло дитячого читання: художньої, наукової, публіцистичної тощо.

Дитяча література покликана обслуговувати та задовольняти потреби дитячої читацької спільноти. Ґрунтовну типологію на основі різних критеріїв запропонувала російська вчена І. Арзамасцева в підручнику “Дитяча література” [1]. Ірина Миколаївна пропонує поділяти твори, виходячи із комунікативної спрямованості: 1) книги, адресовані дітям; 2) книги, що написані для дорослих, але знайшли відгук у дітей (Дж. Р. Р. Толкін “Володар перснів”, К. Льюїс “Хроніки Нарнії”, казки Г.-К. Адерсена та інші); 3) дитяча літературна творчість (лічилки, дражнилки, мирилки, страшилки, загадки тощо). Дослідниця виокремлює декілька різновидів дитячої літератури, враховуючи принцип функціональності. Вона розрізняє, по-перше, науково-пізнавальну, яка складається з навчально-пізнавальної (шкільні підручники, посібники, довідники, енциклопедії) та художньо-пізнавальної (оповідання, що розкривають зміст певних явищ). По-друге, етичну літературу: казково-фантастичні, пригодницькі, художньо-історичні, публіцистичні твори. По-третє, розважальну, яка наближена до фольклору. І. Арзамасцева класифікує друковану продукцію в залежності від віку читачів: для дошкільників (3–7 років); для молодшого шкільного віку (7–10 років); для середнього шкільного віку (10–13 років); для старшого шкільного віку (14–18 років). Останній критерій, який впливає на розподіл книг, – гендерний аспект, тобто розмежування творів на дівочі та хлоп’ячі [1, 12–15].

Український літературознавець У. Баран (друкувалася у фахових виданнях

під прізвищами Вовк та Гнідець) зазначає, що специфіка дитячої літератури полягає “у хисті митця відобразити і навіть зробити видимою для реципієнта будь-якої вікової категорії саму природу дитини, а через неї вказати на помилки та недоліки дорослого світу” [5, 353]. Її характерна особливість полягає в поєднанні естетичності та дидактизму, причому повчальність маскується за емоційною насиченістю та художньою захопливістю.

Дитяча література перехідного періоду формується у час ґрунтовних соціальних змін і нового світовідчуття. Наразі гострою постає проблема дитячого читання. Російська дослідниця В. Чудинова зауважує, що воно “стає більш функціональним та унітарним. “Модель читання” підростаючого покоління все більше схожа на “модель” для дорослих людей” [15, 203]. Це вказує на новий соціальний запит до вибору книжок для дітей, у яких поєднуються елементи вигадки, фантастики та казки з реаліями сучасності: катастрофи, кримінал, ринкові відносини. У той же час дитячі письменники звертаються до “вічних” тем: стосунки з батьками та однолітками, негаразди шкільного життя, складнощі в адаптації до певних умов життя. У. Баран у статті “Література для юнацтва: простота і складність нарративного дискурсу (на прикладі роману “Маргаритко, моя квітко” Крістіне Нестлінгер)” [6] зазначає, що сучасні тенденції розвитку літератури для юнацтва “зумовлені “боротьбою” підлітка за рівноправне співжиття в єдиному суспільстві разом із дорослими, “ідеологією” сприйняття “нового”, “емансипованого” дитинства” [6, 37]. Отже, модель дитячого читання XXI століття орієнтується на твори, які сприятимуть скорішому дорослішанню юного читача, вмінною пристосуватися і віднайти своє місце в соціумі.

Американський літературознавець П. Гант у книзі “Вступ до дитячої літератури” наголошує, що сучасні дитячі книжки стали менш “літературними та глибокими” і більш “динамічними”. Конкуренція художніх творів з іншими медійними засобами зумовлює велику ступінь їх залежності від останніх [17]. Тому на межі XX–XXI століття формується нова система жанрів дитячої літератури. У колі дитячого читання залишаються традиційні жанри: роман, повість, казка, новела, байка, легенда, притча, віршовані твори, “picturebook” (книжка-ілюстрація). Зберігаючи свої сталі атрибути та сталість ознак, вони проходять процес модифікації та кореляції жанрових форм, як-от: сімейні та казково-побутові історії, “комічна” епопея, психологічна повість [2]. Окрім видозміни жанрів, однією із характерних тенденцій є запозичення поширених “дорослих” жанрів масової літератури. Особливої популярності набули: “нотатки мандрівника”, дитячий детектив, фентезі, “жахливчики”, трилери, “дівочі” романи, комікси, “гламурні” періодичні видання. Саме в цих жанрах найповніше висвітлюються проблеми суспільства та дитинства, особисті переживання дівчат і хлопців, протистояння добра і зла. Вони виконують пізнавальну функцію, оскільки містять відомості з царини мистецтва, медицини, історії тощо, пропагують світоглядні та морально-ціннісні орієнтації. Ці твори мають “дитяче” обличчя – теми адаптовані до вікового та психологічного розвитку дитини, її уявлень про світ.

У літературознавстві невирішеним залишається таке питання: чи доцільно

поділяти дитячу літературу на елітарну та масову? За своєю природою елітарна література розрахована на “конкретну читацьку аудиторію – вузьке коло реципієнтів, які здатні до осягнення змісту, розуміння алюзій та декодування складного лише для поверхового прочитання художнього твору, це читачі-співучасники з не меншою активністю інтелекту та уяви, як у автора” [9]. На відміну від елітарної, дитяча література розрахована не на невелику групу читачів, а створюється з метою – об’єднати якомога більше дітей та утворити велику читацьку спільноту. Передусім, для текстів дитячої літератури характерні такі риси: висвітлення повсякденних проблем; простота жанрово-тематичного репертуару; велика тиражність творів; орієнтація на моду та сучасну культуру; використання розмовного мовленнєвого стилю. Це все сукупно вказує на спорідненість дитячої літератури з масовою. Виходячи зі специфіки дитячої літератури, доречно говорити про виокремлення різновиду з подвійною адресацією – для “дорослих” і “маленьких”. До цієї категорії зараховуємо класичну, хрестоматійну прозу для дітей та юнацтва: А. Конан Дойль “Пригоди Шерлока Голмса”, Д. Дефо “Робінзон Крузо”, Льюїс Керролл “Пригоди Аліси у Дивокраї”, Р. Л. Стівенсон “Острів скарбів”, Р. Кіплінг “Книга Джунглів”, О. Дюма “Три мушкетери”, Ж. Верн “Діти капітана Гранта” [4] та інші. У дитячій класиці панують такі жанри, як-от: пригодницький (авантюрний) роман, казкове фентезі, детектив. У цих творах вдало поєднуються захопливі, карколомні перипетії з уявленнями про вічні цінності та моральні норми, що неодмінно будуть зрозумілі та засвоєні усіма юними реципієнтами. Отже, характеризуючи літературу для дітей перехідного періоду, необхідно констатувати те, що в її основі закладені стрижневі принципи та художні засоби двох видів літературної творчості – так званого “класичного письменства” та популярної літератури, які трансформуються відповідно до особливостей дитячого сприймання.

Багато дослідників, проводячи паралелі і доводячи подібність моделей будови дитячої літератури і масової, наголошують на виокремленні різновиду – дитяча масова література. Її поява пов’язана з процесом комерціалізації книговидавництва, необхідністю оновлення проблематики й образів персонажів у видавничих проєктах. Сучасні юні читачі надають перевагу книжкам-бестселерам та вимагають постійної появи нових культових персонажів покоління, як-от: Гаррі Поттера (однойменні романи Д. К. Ролінг), Персі Джексона (серія “Персі Джексон і Олімпійці” Р. Ріордан), Алекса Райдера (“Громобій” та “Білий пік” Е. Горовіц), Белли Свон (“Сутінки” С. Майер) та інших. У зв’язку з цим тексти дитячої масової літератури представлені у вигляді книжкових серій. Серійність породила відчуття “сюжетного штампу” [2, 6]; такі твори зазвичай не обмежені тематичними і часопросторовими кайданами, характеризуються доступністю та зрозумілістю. Вирізняються динамічним розвитком фабули. Головний герой, як правило, дитина, яка повністю копіює поведінку та стиль життя дорослої людини: займається розслідуваннями кримінальних справ, намагається врятувати світ від катастрофи або загибелі, перебуває в пошуках справжнього кохання тощо. Тексти рясніють загостреними конфліктами, глибокими психологічними колізіями.

Автори часто використовують прийоми саспенсу (“suspense”) та екшену (“action”). Книжки, окрім розважальної, виконують пізнавальну і виховну функції: формують нові світоглядні уявлення, пропонують “рецепти” вирішення життєвих негараздів, розвивають логіко-інтелектуальні здібності. Юні читачі повністю занурюються у вир подій і немовби самі стають їх співучасниками.

В. Винник, досліджуючи особливості поетики сучасних постмодерних творів, у статті “Дитяча література: до проблеми бінарності текстів” [4] згадує такі характерні риси сучасної дитячої літератури: 1) запозичення сюжетів, образів; 2) сталість світобудови та правил гри; 3) казково-міфологічна модель часопростору; 4) інтертекстуальність; 5) врахування рис цільової аудиторії; 6) актуалізація як національних так й інтернаціональних ідей; 7) інноваційність; 8) фантазійність; 9) художня реальність позбавлена ідилій [4, 197–198].

Розглядаючи специфіку дитячої літератури, необхідно окремо розглянути особливості образу головного героя, оскільки він допомагає дитині в самопізнанні. Прочитання творів дозволяє пережити безліч життів, відчути себе у різних станах і життєвих обставинах. За рахунок цього розширюється та збагачується його досвід. Найчастіше протагоністами виступають однолітки юних читачів, які переживають одні і ті ж самі труднощі, стикаються з проблемами повсякдення та типовими представниками суспільства. Їх вік варіюється відповідно до психофізіологічного розвитку цільової аудиторії: Матильда (“Матильда” Р. Даль), Гіллі Гопкінс (“Прекрасна Гіллі Гопкінс” Кетрін Патерсон), Матті (“Моя веселі сімейка” К. Хігінс), Кейті Карр (С. Кулідж). Однією із помітних тенденцій сучасної прози є “колективний герой” (від трьох до шести ключових осіб), оскільки він надає змогу створити збірний образ характерів дітей, як у К. Вільмонт “Даша і Ко”, К. С. Льюїса “Хроніки Нарнії”, Ж. Уїлсон “Дівчата гуляють допізна”. Пропонуючи різноманітні портрети, письменники розширюють коло прихильників книжки та полегшують процес самоідентифікації. Дітям пропонується ціла галерея образів, з якої вони можуть обрати власного улюбленця, схожого на них самих. З розвитком фантастичних та фентезійних творів, великої популярності стали набирати образи супергероїв – звичайних людей, але з певними надздібностями: магічними, інтелектуальними, силовими. Ці персонажі борються зі вселенським злом, яке загрожує існуванню людства. Саме їхня обдарованість – ключ успіху для здолання супротивника і загрози, яку він несе: Гриць Мамай (“Суперагент 000” Л. Вороніна), Іккінг (“Як приборкати дракона” К. Коуелл), Ліра (“Золотий компас” Ф. Пулман). Наступна група – чарівні та казкові герої, що живуть у дивовижній країні: принци та принцеси, феї, тролі, гноми, домові, мутанти, олюднені тварини і предмети тощо: мишеня Десперо (“Пригоди мишеня Десперо” К. ДіКаміло), хоббіт Більбо Торбінс (“Хоббіт, або Туди і Звідти”), гном Гномич та поросля Ізюмка (“Гном Гномич і Ізюмка” А. Балінт), троль Пайко (“Жили були Тролли” С. Беє). Образи максимально наближені до свідомості найменших читачів і у доступний для них спосіб презентують картину світу та модель взаємин між людьми. Незалежно від типу героя, вони наділені найкращими рисами характеру, які протиставляються негативним особам творів:

добрі, сильні, розумні, мужні, справедливі, винахідливі, ерудовані, фізично розвинені, завжди готові прийти на поміч або навіть пожертвувати собою заради інших. Персонажі дитячої літератури – психологічно складні, оскільки є провідниками пануючих у соціумі ідеалів.

Одним із напрямів вивчення дитячої літератури є її розгляд у межах мультикультурної комунікації. Мультикультурна література презентує “концепт Інакшості” [11], тобто висвітлює соціальні, расові, віросповідальні, гендерні та фізіологічні відмінності між людьми. Вона ламає стереотипи та упередження, які заважають формуванню гармонійної особистості. Як зазначає дитяча письменниця та дослідниця В. Вздутьська, “мультикультуризм інтегрує у себе досвід постколоніальних, гендерних, марксистських та інших студій. Він бачить і вирізняє стереотипи для того, щоб захистити маленького читача від авторитарної влади тексту, щоб допомогти сформуванню критичне мислення” [3]. На думку У. Баран, мультикультуризм робить дитячу літературу інтернаціональною, відкритою для інтеграції нових жанрів, вчить повазі до різних культурних та соціальних поглядів, намагається відмежувати юних читачів від стереотипних уявлень [7]. Мультикультурними можна назвати твори українських авторів – повісті Г. Пагутяк “Лалечка та Мацько” про цінності дружби між тваринами та людьми, М. Павленко “Миколчині історії” про тяжке життя соціально неблагополучної дитини, який виховується вітчимо-пияком; російських – О. Григор’єва у книзі “Подорож по чужих столах” висвітлює особливості національної кухні різних народів, В. Тіменчик у “Сім’я в нас і в інших” знайомить юних читачів з різноманітністю сімейних моделей [11]; зарубіжних – історія М. Хеддона про хлопця-нишпорку із хворобою “синдромом Аспергера” “Цікавий випадок з собакою у нічний час”, казкова повість К. ДіКаміло “Дивовижна подорож кролика Едварда” про кролика Едварда, який переживає соціальну несправедливість через етнічну та расову відмінність. Отже, цей підхід дозволяє підростаючому поколінню пристосуватися в різноманітному суспільстві, прищепити дитині почуття поваги, терплячості та толерантності до людей з фізичними вадами, до цінностей, способу життя та вірувань оточуючих, які відрізняються від власних.

Особливістю літератури для дітей та юнацтва перехідного періоду виступає її мультимедійний характер. Тісний зв’язок дитячої літератури з медіа підтверджується розмаїттям представленої похідної продукції: комп’ютерні та настільні ігри, анімація і кінофільми, телесеріали, фан-чати. Усі ці компоненти є додатковими чинниками перетворення книжки на світовий бестселер. Іноді спостерігаємо зворотній процес: шалена популярність гри або стрічки спонукає письменників написати літературний твір. І в першому, і в другому випадку видання приносить гарний прибуток. Необхідно також зауважити про зародження та розвиток Інтернет-жанрів. Такі оповідання, як правило, створюють найзапекліші шанувальники та розміщують їх на форумах, фан-групах. Широко розповсюдженими у всесвітній мережі є фанфіки (fanfiction) – продовження історії за мотивами художнього тексту, як-от за серіями: Н. Щерби “Часодії”, К. Паоліні “Ерагон”, Е. Гантер “Коти-войовники”, Д. Ємеця “Таня Гроттер”, М. Баклі “Сестри

Грім² та інші. Можна виділити і книжки-ігри (gamebook), що дозволяють читачу стати головним героєм і створити власний сюжет, самостійно обираючи шлях, який пройде його персонаж: “Жахливчики” Р. С. Стайн, Ю. Браславський “Підземелля Чорного замку”, О. Голотвіна “Капітан “Морської відьми””³ тощо. Отже, сучасне покоління читачів надає перевагу творам у яких логіко-словесний образ доповнюється аудіо-візуальним.

Сучасні твори представляють так звану “кінематографічну прозу” – художній текст, що відображає єдність загальних властивостей і особливостей літератури та кінематографу, в основі структурно-композиційної будови якого лежать кіно прийоми: принцип монтажності, динамізм розгортання подій, наявність аудіовізуального образу, реалістичне представлення дійсності. Разом із цим очевидно, що автори прагнуть зробити тексти більш видовищними, тобто цікавими та привабливими для юних читачів.

Таким чином, сучасна дитяча література формується під впливом сильних соціальних змін і нового світовідчуття. Вона різнохарактерна та поліфункціональна, оскільки виступає одночасно складовою літературного, культурного та навчально-виховного процесів. Сьогодні дитяча книжка покликана не тільки наставляти і повчати, а сприяти формуванню різносторонньої та гармонійної особистості, соціалізації дитини у швидко мінливому світі.

Проведений аналіз дозволив побачити, що дослідники, які займалися вивченням особливостей дитячої літератури, пропонують її класифікувати на декілька типів залежно від: 1) комунікативної спрямованості – твори для дітей, тексти з подвійною рецепцією (дорослим і дітям), власна словесна творчість; 2) функціональності – науково- та художньо-пізнавальна, естетична і розважальна літератури; 3) віку реципієнтів – для дошкільників, для молодшого, середнього та старшого шкільного віку; 4) гендерної приналежності – дівочі та хлоп’ячі.

Художня література для дітей кінця ХХ – початку ХХІ століття схожа на модель читання дорослих. Юні читачі надають перевагу жанрам масової літератури (дитячі детективи, “дівочі” романи, трилери, комікси) та корельованим жанрам (психологічна повість, казково-побутові історії) або таким, у яких переплітаються реальність і видумка (фентезі, фантастика). Зберігаються традиційні теми: протистояння добра і зла, стосунки з дорослими, проблеми шкільного життя. Окрім вищевказаних, специфічними рисами дитячої літератури є такі: трансформація “вічних” сюжетів й образів; орієнтація на моду на сучасну культуру; інтертекстуальність; використання розмовного мовленнєвого стилю; загострення конфліктів; заглиблення психологічних колізій; широке використання прийомів саспенс (“suspense”) та екшен (“action”). Головним героєм у книжках можуть виступати: звичайна або з надздібностями дитина, “колективний герой” (від трьох до шести осіб), чарівні та казкові персонажі. Проте усі вони копіюють поведінку та стиль життя дорослої людини. Показовою тенденцією дитячої літератури перехідного періоду є явище мультикультуризму, яке сприяє підготовці

² Сайт “Ficbook.net”.

³ Сайт “Quest-book.ru”.

дитини до життя у різноманітному суспільстві. Іншою особливістю виступає мультимедійність – кінематографічний характер прози та супроводження письмового твору похідною продукцією (ігри, фільми, творчість фанів у мережі Інтернет).

Враховуючи всю складність і багатогранність феномену дитячої літератури, перспективи подальших наукових пошуків вбачаємо у вивченні нових її аспектів.

Література

1. Арзамасцева И. Н. Детская литература : [ученик для студ. высш. пед. учеб. заведений] / И. Н. Арзамасцева, С. А. Николаева. – 3-е изд., перераб и доп. – М. : Академия, 2005. – 576 с.
2. Бобина Т. О. Современная литература для детей : темы и жанры : [учеб. пособие для студентов, обучающихся по спец. 071201 “Библиотечно-информационная деятельность”] / Т. О. Бобина. – Челябинск : Челяб. гос. академия культуры и искусств, 2013. – 191 с.
3. Вздутьська В. “Найбільший вплив – не особистий, а на ціле покоління – можуть мати тільки найбільш тиражовані книжки” [Електронний ресурс] / В. Вздутьська // Літературна премія “Великий Іжачок”. – Режим доступу : <http://jizhak.org.ua/index.php/novyny/valentya-vzdulska.html>.
4. Винник В. М. Дитяча література : до проблеми бінарності текстів / В. М. Винник // Вісник Житомирського держ. університету. Філологічні науки. – 2011. – Вип. 60. – С. 197–199.
5. Вовк У. С. Поняття дитячої літератури та її художня специфіка / У. С. Вовк // Слово Світ. Вісник Національний університет “Львівська Політехніка”. – Львів : Національний університет “Львівська Політехніка”, 2002. – № 453. – С. 352–356.
6. Гнідець У. Література для юнацтва : простота і складність нарративного дискурсу (на прикладі роману “Маргаритко, моя квітка” Крістине Нестлінгер) / У. Гнідець // Слово і час. – 2012. – № 10. – С. 36–41.
7. Гнідець У. Спроба канонізації сучасної літератури для дітей [Електронний ресурс] / У. Гнідець // Блог “Казкарка”. – Режим доступу : <http://kazkarka.com/studiji/sproba-kanonizatsiji-suchasnoji-literatury-dlya-ditej.html>.
8. Кизилова В. В. Дитяча література : стан, проблеми, перспективи / В. В. Кизилова // Актуальні проблеми слов'янської філології : [міжвуз. зб. наук. ст.]. – Донецьк : ТОВ “Юго-Восток, Лтд”, 2009. – Вип. XX : Лінгвістика і літературознавство. – С. 236–240.
9. Кривопишина А. Масова та Елітарна літератури в Україні : зауваги до теми [Електронний ресурс] / А. Кривопишина. – Режим доступу : <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/570>.
10. Літературознавчий словник-довідник / [за ред. Гром'яка Р. Т., Коваліва Ю. І., Теремка В. І.]. – К. : ВЦ “Академія”, 2006. – 752 с.
11. Луцєвська О. Мультикультурний і критичний аналіз в системі вивчення дитячої літератури США [Електронний ресурс] / О. Луцєвська. – Режим доступу : <http://kazkarka.com/studiji/multykulturnyj-i-krytychnyj-multykulturnyj-analiz-v-systemi-vyvchennya-dytyachoji-literatury-ssha.html>.
12. Огар Е. І. Дитяча книга : проблеми видавничої підготовки : [навч. посібн. для студентів вищих навчальних закладів] / Е. І. Огар. – Львів, Аз-Арт, 2002. – 158 с.
13. Редакторская подготовка изданий : [учебник] / [Антонов С. Г., Васильев В. И., Жарков И. А., Коланькова О. В., Ленский Б. В., Рябинина Н. З., Соловьев В. И.]. – М. : Изд-во МГУП, 2002. – 468 с.
14. Современная русская литература (1990-е гг. – начало XXI века) : [учеб. пособие для студ. филол. фак. высш. учеб. заведений] / Тимина С. И., Васильев В. Е., Воронина О. Ю. и др. ; [под ред. С. И. Тиминой]. – 2-е изд., стер. – М. : ИЦ “Академия”, 2010. – 352 с.
15. Чудинова В. П. Детское чтение в переходный период : социодинамика процессов трансформации / В. П. Чудинова // HomoLegens – 3 : [сборник статей памяти А. А. Леонтьева (1936–2004)] / под ред. Б. В. Бирюкова]. – М. : Школьная библиотека, 2006. – С. 186–208.

16. Children's Literature [Electronic resource] // Encyclopedia Britannica Online. – Mode of acces : <http://www.britannica.com/EBchecked/topic111289/childrens-literature>.
17. Hunt P. An Introduction to Children's Literature / P. Hunt. – Oxford, UK : Oxford University Press, 1994. – 247 p.
18. Oberstein L.-K. Children's Literature : New Approaches / L.-K. Oberstein. – New York : Palgrave MacMillan Print., 2004. – 256 p.

Анотація

У статті розглядаються особливості розвитку дитячої літератури кінця XX – початку XXI століття. Аналізуються теоретичні розвідки вітчизняних та зарубіжних літературознавців, які надають змогу окреслити головні тенденції та прослідити за процесом формування жанрового канону. Визначається відмінність між такими поняттями: “дитяча література”, “література для дітей”, “дитяча масова література” та “класична проза для дітей”. У результаті уточнена класифікація дитячих книжок, охарактеризована система жанрів, сформульована своєрідність образу головного героя, описані специфічні риси дитячої літератури вказаного періоду.

Ключові слова: дитяча література, жанровий канон, система жанрів, тенденція.

Аннотация

В статье рассматриваются особенности развития детской литературы конца XX – начала XXI столетия. Анализируются теоретические труды отечественных и зарубежных литературоведов, которые позволяют обрисовать основные тенденции и проследить за процессом формирования жанрового канона. Определяется отличие между такими понятиями: “детская литература”, “литература для детей”, “детская массовая литература” и “классическая проза для детей”. В результате уточнена классификация детских книжек, охарактеризована система жанров, сформулировано своеобразие образа главного героя, описаны специфические черты детской литературы указанного периода.

Ключевые слова: детская литература, жанровый канон, система жанров, тенденция.

Summary

The article deals with the peculiarities of development of children's literature the late 20th century – early 21st century. Analyzed theoretical works of domestic and foreign literary critics, which provide the opportunity to define the main tendencies. Follow the process of the formation of the genre canon. The difference between such definitions as “children's literature”, “literature for children”, “popular children's literature” and “classical prose for children”. As a result of research were extended the classification of the children books, characterized a system of genres, originality of the image of the protagonist, and described the specific features of children's literature indicated period.

Keywords: children's literature, genre canon, system of genres, tendency.